

tudósarc. Fakó. Maury is fakó. Egyszer láttam, ha igaz. Lopiccolo elve. Elhajítottam az újságot. Lehunytam a szemem. Megnyugtató volt: utcákat láttam, térképet. Ha nekem ez kell.

Hajó vitt át Boulogne-ba, onnét másnap megcéloztam Párizst. Vonatom a...
...Lopiccolo elv.

Egy pályaudvarra érkezett. Felnéztem sorra a hidakra, a közúti hidakra, a pályatest fölért.

Megvoltak, szokásosan.

Tózsér Árpád

EUPHORBOS MONOLÓGJA

(miután Augustus neki is megkegyelmezett)

mitogramma-kísérlet

Pierre Corneille CINNÁ-jához

I MAXIMUS LOVAG ÍRNOKA, A BÖLCS EUPHORBOS, I. SZ. 13-BAN,
egy bor-, szőlő-, szilva- és körteillattól bódult szerdai napon, a borpincéjében, dionüszoszi hahotával jegyezte be a naplójába: még hogy Euphorbosnak is...! – szinte látom – folytatta az írást s az ivást a szamoszi Püthagorasz kozmikus harmóniáján köszörült logikájú s a rabszolgaságból csak nemrég felszabadított írnok –, látom az isteni Augustust (akit a történelem majd talán inkább „sunyinak” nevez, s nem „isteninek”), hogy a megbocsátás ceremóniája után hogyan öleli keblére (önmaga jóságától könnyekig meghatódva) az ellene összeesküvő, de általam még idejében feljelentett Cinnát, s teszi a majdnemgyilkosa kezébe fogadott lányának, a konspirációt kiötlő Emiliának a kezét, frigyüket maximus pontifexként is megszentelve, s hogyan jelenti ki (közben a szintén Emiliába szerelmes, de a történetek után hoppon maradt, csalódottságát a jóságos császár előtt viszont diadémként viselő gazdámhoz, Maximushoz fordulva): a kegyelem Euphorbosnak is kijár... az efféle megható végjátékokhoz az utóbbi időben a vén és szentimentális caesar egyre jobban ért. talán Plautustól tanulta, hogyan kell végül minden gonosznak kegyelmet s mellé szép feleséget adni. hol van már Euripidész fenséges komorsága, hol a Bacchánsnők színpada, melyen Pentheusz fából faragott maszkja helyett Gracchus frissen levágott s vérző fejét mutatták föl a nézők között ülő Orodész király előtt.

ma minden csak úgy történet, mintha történne, mintha a már tegnap s tegnapelőtt eljátszottat játszanák újra. Euphorbosnak is kijár... – a „kijár” itt olyan végszó, amelynek hiteles folytatását csak innen, e kerti verem sűgőlyukából mondhatom be, ahová biztos, ami biztos alapon bújtam a már fogatlan, de még mindig alattomos Octavius esetleges proscriptiója elől. a kegyelem engem is megillet hát (engem, kinek az állítólagos intrikája az összeesküvés szövedékében az állítólagos kegyetlenség rafiája volt), de jobb azért a monológ vermébe húzódnom, a dialógus közelharca számomra túlon túl veszélyes lenne!

2 LÁSSUK HÁT, KIHEZ IS VOLTAM ÉN TULAJDONKÉPPEN KEGYETLEN?

Augustus caesarhoz semmiképpen sem, s miért is lettem volna? ő nekem sohasem ártott, mit torolnék meg rajta?! az intrikus egyébként sem harcos, az intrikus filozófus, nem caesarok, hanem eszmék ellen küzd, én valójában egy eszméhez voltam (és vagyok) kegyetlen: e fura kornak a szellemét nem tudom elviselni. nem tudom elviselni, hogy köröttem minden olyan, mintha ripacsok játszanának egy dilettáns komédiában; ki nem állhatom Plautust, és ki nem állhatom ezt az egész mintha-kort, főleg a gazdámat, Maximust, a mintha-lázadót, s Cinnát a mintha-szerelmezt; számításukat az erkölcs vívódásának hiszik, és csak én látom, innen, a volt rabszolga és a sűgőlyuk mindent közelbe hozó távlatából, hogy vívódásuk mennyire hamis. igen, talán a szerelem műszere még működik mellükben, de az is hogyan?! Maximus Emiliába szerelmes, de nem neki teszi a szépet, hanem Cinna zavaros lelke tükrében lesi, hogyan komorul-vidul a leány arca az összeesküvés alakulása szerint, s ő mit igazítson a saját orcáján, szaván, a testtartásán, hogy Emiliának ő is olyan fontos legyen, mint Cinna. ó, bolydult gép, pályájáról lezöckent vasalt szekere világunknak, amely azt hiszi, önmaga mozgatja magát, miközben a képzelet fogaskerekét, amely egyedül képes a Mindenség tengelyébe akaszzkodni, kilöki magából csörömpölve. a képzelet, igen, a képzelet vérre menő játéka hiányzik ebből a hideg darabból, s minden más is, ami az ember nyomorú létéből kinyúl, s a világegyetem fensége felé mutat.

3 AUGUSTUS JELENETÉBŐL A SAJÁT-HALÁL MOTÍVUMA HIÁNYZIK,

ő mindig a mások halálának a tragédiájában játszott, sosem a magáéban, s így nem érinthette meg a szabadság, amely csak haláluk kiterjedésének választhatóságában részünk; kívül maradt a lélek végtelen térein, mert a halál nyitható kapujának még a kilincset sem fogta meg soha, s most, hogy a vénség szembesíti a véggel, most jön rá, hogy az önös élet s a hatalom elvakult akarása miatt nem volt szabad egy pillanatig sem.

4 S CINNA? Ő EGYSZERRE AKAR CASSIUS, BRUTUS, SŐT CLEOPATRA

Antoniusa lenni, de mindhárom szerepet ő maga írta, és magamagának írta, s így egyik sem haladhatja meg saját agyának s szívének méreteit. számára egyébként is minden egyszerű logikai művelet, az Emiliához kötődő szerelme is az; a feltételes ítéletek logikája szerint cselekszik: ha elveszejtem Augustust, elnyerem kezét Emiliának; mellékfeladat: a két tett ne látszódjon elő- és utótagnak, hogy az előbbi tettem fogható legyen Brutuséhoz. Cinna számára a történelem bonyolult számhalmaza lebontható a köztársaság és a szerelem két alapműveletére, s így örök időkre önmaga arányaira van ítélve; nincsen képzete az isteni mennyiségekről, a teremtés önmagát hatványozó csodájáról. háls lehetne nekem, ki úgy voltam mellette Metellus az összeesküvés cselekményében, hogy Caesar életben maradt. Cinna merénye pusztá gyilok lett volna; s mi jól tudta ő mindezt, mikor azt mondta: vannak tán gyilkosok, de nincsen brutusi fajta! a brutusi fajtát éppen annak a találynak a tudata teszi azzá, ami, hogy van valami a nyomorú létünkön túl is, mi tetteinknek értelmet adhat.

5 DE AZ ÉRTELMESES TETT HELYETT TULAJDONKÉPPEN EMÍLIA IS

hamis szerepet játszik, pedig ő még leginkább lehetne e silány drámaautánzat Brutusa s Cassiusa is egyben. Cinnát úgy köti ágyékára, ahogy a lesbikusok szokták a szeretkezésnél a fából faragott falloszt. Emília férfiutánzat, s a jelmezéhez Cinna: kellék. s persze nem Cinnát szereti, hanem az emberméretű fallosz által elérhető bosszú kéjét. Augustus megölésével apja halálát akarja megbosszulni, de mivel lelke edénye minden más érzés számára csukott, a gyönyörű üres cratérban a bosszú féktelen akarásának gyöngye sem olvadhat föl. s félremotiválja tettét az az örök sértődöttség is, amit a nők afölött éreznek, hogy a fallosz időnként fel-fellázad eszköz-szerepe ellen.

6 E KÉPTELEN DARAB LEGSZÁNALMASABB SZEREPLŐJE AZONBAN

Maximus lovag, a gazdám, aki ékes szofisztikával hirdeti a tett felesleges-, sőt lehetetlenségét, hogy aztán ne várhasson tőle senki tettet. ő, ha tesz, csak a tegnapi érveire teszi rá a pecsétet, vágyaihoz nincs elég holnapi mersze, s én, ki vágya irányába tereltem kezét, akkor lettem a kezén kesztyű, mikor a mozdulása életveszély lett, mikor szánalmas intrikái hálóját már az összeesküvés fenséges pókja szőtte tovább. s végül, mikor Augustusnál bevádolt, talán már maga is hitte, hogy kezének gyilkos rándulása nem az övé, hanem egy rabszolgáé volt. úgy tett, ahogy

a symposiumok asztalánál tesznek a hozzá hasonló urak,
kik két kézre fogják a disznócsülköt, s a csülök zsírját
a rabszolgák e célra növesztett hosszú hajába törlik.

7 MARAD HÁT AZ ATARAXIA S A CARPE DIEM VIGASZA: AZ EMBER

lusta ebként hasal az ég és föld labirintusának a
nyílásánál, s várja a sötét kotorékból ki-kikukkantó
kövér vagy sovány alkalmakat. s jó dráma helyett
rossz filozófiát ír; a logika kerítéséről s a fizika
termőföldjéről szaval, s kertje fáin rendre középszer
terem. a vackorra ugyan azt mondja: aurea mediocritas,
s érnie, úgymond, kilenc évig kell, csakhogy érlelheted
a középszer akár kilencszer kilenc évig is, aranyalma
akkor se lesz belőle. de nemrég a Circus Maximus
arénájában egy balga keresztény az ugrásra készülő
s bömbölő oroszlán előtt a szokásos halálsikoly helyett
énekelni kezdett, s az oroszlánbögés s az emberi ének
különös dialógusában mintha a költészet új mértéke,
egy sohasem hallott szólam köszörülte volna a torkát.
persze ez még jóval a Cinna-féle komédia végjátéka
előtt történt. lehet, hogy azóta már poetria Sulpícia
is ebben a szólamban áriázik. ideje lesz önkéntes
száműzetésemből nekem is visszatérnem, s az irodalom
és szellem új műhelyeiben is illőképp tájékozódnom.

8 AZ UTÓBBI MONDATOKAT EUPHORBOS, MAXIMUS FELSZABADÍTOTT

rabszolgája, a költői lelkületű filozófus már nem
írta, hanem mondta, sőt voltaképp rikoltozta. azt is
mondhatnánk: óbégatott a derék írnok, ahogy a rómaiak
szoktak a boros amforáik mellett. de hangja Dionüszosz
baritonjából néha az eunuchok mutáló hangjába csuklott.

Mesterházi Mónika

TÖMEGSÍR

Feladtam minden szellemi igényt,
a tévét kapcsolgatom, kiürültem.
Reggel megtalált egy tollas ujjú
fehér galamb, most megtalált a kép.
Zöldbe takart múmiák közt a szagtól-
iszonytól ökredező rokonok.
Egy öregember, egy fiatalabb: